

نقش پدر بزرگ آیت الله خامنه‌ای در قیام مسجد گوهرشاد

۱۹ تیر ۱۳۹۳ ساعت ۱۳:۰۱

رضاشاه پس از اطلاع از اقدام علما دستور دستگیری آنها را صادر کرد و پس از قتل عام خونین مردم در مسجد گوهرشاد نظمیه مشهد به سرعت علمای فوق‌الذکر را دستگیر کرد.

سالگرد قیام مسجد گوهرشاد مشهد مناسبتی است تا به موضوعات کمتر پژوهش شده آن پرداخت. خاندان و نیاکان آیت‌الله سید علی خامنه‌ای از دو سو، هم پدر و هم مادر، خاندانی مبارز و موثر در تحولات سیاسی اجتماعی بوده‌اند. خاندان پدری مقام معظم رهبری در آذربایجان در عرصه سیاسی اجتماعی حضور موثر داشته‌اند؛ از آن جمله بزرگانی چون آیت‌الله سید جواد خامنه‌ای (پدر مقام معظم رهبری).

جالب آنکه عقدنامه شهید شیخ محمد خیابانی در کتابخانه شخصی آیت‌الله خامنه‌ای موجود است. ضمن آنکه دست‌نوشته‌های آقا سید محمد پیغمبر از فعالان دوره مشروطیت در آذربایجان نزد ایشان است.

آیت‌الله خامنه‌ای از جانب مادر نیز در خاندانی جلیل‌القدر در عرصه علم و فقاہت و مجاہده قرار دارند. مادر معظم‌له فرزند آیت‌الله سید هاشم میردامادی معروف به نجف‌آبادی یا نجفی است. سلسله اجداد مادری آیت‌الله خامنه‌ای با سی و چند واسطه به امام جعفر صادق (ع) می‌رسد. خاندان جلیل‌القدر نیاکان مادری مقام معظم رهبری بزرگانی چون علامه میرمحمد اشرف، صاحب کتاب «فضایل السادات» و میرمحمدباقر داماد سرسلسله خاندان بزرگ میرداماد، دانشمند و فیلسوف معروف عصر صفویند. آیت‌الله سید هاشم نجف‌آبادی در سال ۱۳۰۳ هجری قمری در نجف اشرف به دنیا آمد و پس از طی مقدمات و تحصیل نزد بزرگان فقه شیعہ به مشهد مقدس منتقل و ساکن شدند. همسر دوم آیت‌الله سید هاشم نیز از خاندان معروف سادات «مقبره» از سادات جلیل‌القدر خوی در آذربایجان بود. آیت‌الله سید هاشم نجف‌آبادی اهل ذوق و عرفان بود. ایشان محضر عرفایی چون سید احمد کربلایی و سید مرتضی کشمیری را درک کرده بود.

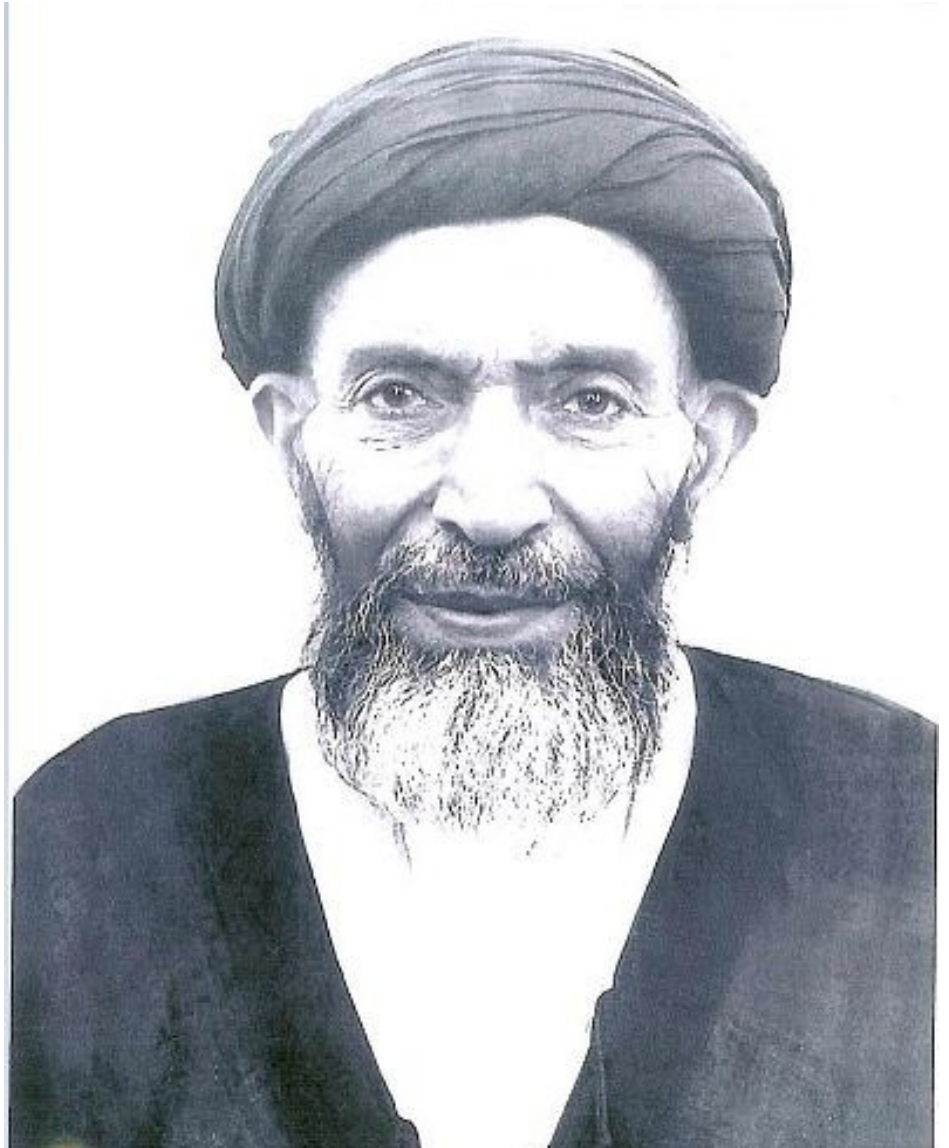
به تصریح مقام معظم رهبری بین پدر (آیت‌الله سید جواد خامنه‌ای) و آیت‌الله سید هاشم نجف‌آبادی (پدر بزرگ) این زهد و عرفان وجهی مشترک بود. ۱

آیت‌الله سید هاشم نجف‌آبادی پدر بزرگ آیت‌الله خامنه‌ای علاوه بر مقام علمی، عرفانی، زهد و تقوا در تحولات سیاسی - اجتماعی مشهد حضوری فعال داشت. از آن جمله حضور در قیام مسجد گوهرشاد است اما این حضور و شرکت کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو اطلاعاتی که ارائه می‌شود جامع و مانع نیست و در آینده تکمیل‌تر خواهد شد.

پس از عزیمت آیت‌الله العظمی حسین قمی از مشهد به تهران برای مذاکره رو در رو با رضاشاه جهت جلوگیری از کشف حجاب در مشهد و حبس توسط نظمیه، مردم مشهد به اعتراض در مسجد گوهرشاد جمع شدند. پس از سخنرانی‌های شدید اللحن بهلول در

حضور مردم در مسجد گوهرشاد، مامورین رضاخان مردم را در حرم رضوی (ع) به گلوله بستند. در پی حمله اولیه مامورین و کشتار عده‌ای از مردم، علما و مراجع مشهد طی تلگرافی اعتراض آمیز ضمن محکوم کردن کشتار مردم شرح ماوقع را به شاه گزارش کردند. در این تلگراف قید شده بود که «در اثر کثرت مقتولان در صحن مقدس و ورود گلوله‌ها بر ایوان مقصوره و بقعه منوره، ازدحام ملت زیاد است و ما فعلا در مسجد گوهرشاد هستیم».

در ادامه علمای مشهد خواستار آزادی آیت‌الله قمی و موقوف شدن بی‌حجابی و کلاه پهلوی شدند. امضاکنندگان از آیات عظام سید یونس اردبیلی، شیخ هاشم قزوینی، سید هاشم نجف‌آبادی، سید عبدالله شیرازی، سید علی‌اکبر خویی - پدر آیت‌الله العظمی ابوالقاسم خویی - حاج میرزا حبیب ملکی و سید علی سیستانی و شیخ آقا بزرگ شاهرودی بودند.

حضرت آیت الله سید هاشم میردامادی نجف آبادی

اداره تلگراف به دستور والی خراسان از ارسال تلگراف به تهران جلوگیری و تلگراف به جای دربار به نظمیه کل ارسال شد. ۲ رضاشاه پس از اطلاع از اقدام علما دستور دستگیری آنها را صادر کرد و پس از قتل عام خونین مردم در مسجد گوهرشاد نظمیه مشهد به سرعت علمای فوق‌الذکر را دستگیر کرد. بر اساس اسناد، علمای فوق‌الذکر از جمله آیت‌الله سید یونس اردبیلی و آیت‌الله

سید هاشم نجف‌آبادی دستگیر و به تهران اعزام می‌شوند و مدتی را در زندان به سر می‌برند.

در اواخر شهریور سال ۱۳۱۴ در سندی قید شد که این علما - که تلگراف اعتراض‌آمیز را امضا کرده بودند - با اخذ التزام مراجعت به محل‌های اولیه خود مرخص و شهربانی موظف به مراقبت از اعمال آنهاست. ۳ سند دیگری حکایت از دستور تبعید علمای دستگیر شده به اوطان خود و نقاط دیگر می‌دهد. ۴ در سندی دیگر اداره آگاهی تهران به دستور رضاشاه - حسب الامر - موظف می‌شود طی ۴۸ ساعت تحت‌الحفظ آیت‌الله سید یونس اردبیلی را به اردبیل و آیت‌الله سید هاشم نجف‌آبادی را به جای قزوین به سمنان روانه کند. ۵.

«به تاریخ ۱۴/۹/۱۴ [۱۳]، وزارت داخله، نمره ۱۰۰۹، اداره کل شهربانی، اداره آگاهی: عطف به یادداشت مورخه ۱۴/۹/۱۴ [۱۳] که ابلاغ فرموده بودند سید یونس اردبیلی و هاشم در عرض ۴۸ ساعت به اردبیل و سمنان اعزام شوند طبق راپورت شعبه منافیات، سید یونس با جواز نمره (۱۷۸۷۱) ۱۱/۹/۱۴ به اردبیل و هاشم نجفی با جواز نمره (۱۷۸۶۰) ۱۱/۹/۱۴ به سمنان عزیمت نمودند. کفیل اداره آگاهی، سمیعاً [امضا] ۶ پس از سپری شدن مدت محکومیت، تا مدت‌ها آیت‌الله سید هاشم نجف‌آبادی از بازگشت به مشهد ممنوع بود. در صورت اسامی علمای دستگیر شده، در مقابل نام وی نوشته شده است: «اجازه داده شده است جزء مشهد هر کجا که مایل است بماند» ۷.

آیت‌الله سید یونس اردبیلی پس از شهریور ۱۳۲۰ اجازه خروج از اردبیل را یافت و پس از سقوط دیکتاتوری رضاخان به مشهد بازگشت. رضاشاه و عمال او در جریان کشف حجاب که رویارویی با هویت ملی و مذهبی مردم ایران بود علاوه بر قتل عام مردم در مسجد گوهرشاد که تعداد دقیق آن هیچ‌گاه روشن نشد علما و روحانیون مبارز مشهد را دستگیر، زندانی و تبعید کردند تا جایی که شهادت آیت‌الله آقازاده به عنوان جنایتی دیگر در پرونده رضاشاه ثبت شد.

*رحیم نیکبخت، مدیر بخش تدوین اسناد و تاریخ شفاهی مرکز اسناد انقلاب اسلامی

منابع:

۱. آرشیو مرکز اسناد انقلاب اسلامی، مصاحبه با مقام معظم رهبری
 ۲. قیام مسجد گوهرشاد به روایت اسناد و خاطرات، تدوین داود قاسمپور، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۶، صص ۸۰-۸۳ و ۶۰
 ۳. مبارزات آیت‌الله سید یونس اردبیلی به روایت اسناد و خاطرات، تدوین رحیم نیکبخت، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۵، سند شماره ۳، ص ۴۸
 ۴. همان، سند شماره ۴، ص ۴۰
 ۵. همان، سند شماره ۵، ص ۵۱
 ۶. همان، سند شماره ۶، ص ۵۳
 ۷. همان، سند شماره ۸، ص ۵۶.
- «پرونده‌ای برای قیام مسجد گوهرشاد» ۲/

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/27520/گوهرشاد-مسجد-قيام-اي-خامننه-الله-آيت-پدر بزرگ-نقش/>